

Kansanedustaja Hannakaisa Heikkisen (kesk) puhe Alli Nissisen juhlaseminaarissa Iisalmessa 17.9.2016

Kansanedustaja Alli Nissinen kuvaa elokuussa 1907 julkaistussa Emäntälehdessä ensivaikutelmiaan eduskuntatyöstä:

”Ankara oli kiire valtiopäivätyössä koko kesäkuun ajalla. Usein kestivät istunnot 10, jopa joskus 12 tuntia. Ja mitäs siitä, jos olisi ollut edes viileää kamarissa! Mutta siellä oli kuuma ja raskas ilma. Joskus näytti termometteri jopa 28 astetta lämpöä. Kun siinä lämmössä seurasi usein jopa kiihkeitäkin lausuntoja, niin tiesi totisesti olevansa yhdessä kamarissa.”

Eduskuntauudistus

1900-luvun alussa Suomessa tehtiin maailmanmittakaavassa historiallinen uudistus: yleinen ja yhtäläinen äänioikeus laajeni koskettamaan kaikkia täysi-ikäisiä kansalaisia, myös naisia. Säätyvaltiopäivät korvattiin yksikamarisella eduskunnalla, joka ensimmäisen kerran valittiin 1907. Naisasialiike pyrki saamaan kaikki yhteiskunnallisesti aktiiviset naiset ehdokkaiksi – niin myös naisjärjestöissä toimivan opettaja Alli Nissisen.

Iisalmelainen Alli Nissinen valittiin vuonna 1907 yhdeksi Suomen ensimmäisistä 19 naiskansanedustajasta. Nissinen toimi Kuopion läänin läntisen vaalipiirin kansanedustajana kahden vuoden ajan, toukokuusta 1907 toukokuuhun 1909. Veistokoulussa opiskellut Nissinen kantoi aina puukkoa vyöllä; näin myös eduskunnassa.

Tekla Hultin, sen ajan poliittinen havainnoitsija ja pakinoitsija, kuvaa ensimmäisen eduskunnan avajaisistuntoa muun muassa näin:

”Kaikkien silmät hakivat tietysti näitä naisedustajia, näitä uusia tulokkaita. Minun paikaltani lehteriltä ei voinut nähdä kaikkia, mutta Alli Nissinen astui sisään etummaisten joukossa, miltei kalpeana hetken juhlallisuuden johdosta, kunnes hän katsahti lehterille ja tervehti hymyillen tavallista, tuttavallista hymyilyään.”

Nuorsuomalaiset naisedustajat

Alli Nissinen kuului eduskuntauudistuksen tehneeseen Nuorsuomalaiseen puolueeseen. Nuorsuomalaiset oli edistysmielinen puolue, joka torjui Suomen venäläistämistä. Nissinen oli aikanaan toinen puolueen kahdesta naisedustajasta yhdessä ystävänsä Lucina Hagmanin kanssa.

Lähinnä naisjärjestöt olivat kouluneet nämä Savosta ja Pohjanmaalta kotoisin olevat naimattomat opettajat politiikkaan. Sekä Alli Nissinen että Lucina Hagman toimivat Naisasialiitto Unionissa ja Martta-yhdistyksessä. Kumpikin oli syntyisin talonpoikaisperheestä ja kouluttautunut opettajaksi.

Nissinen oli aloittanut syksyllä 1888 Lucina Hagmanin omistaman valmistavan koulun opettajana. Hän osti sittemmin Lucina Hagmanin koulun omakseen ja oli sen omistaja, johtaja ja opettaja yli 30 vuotta kuolemaansa asti. Samalla Nissinen toimi Hagmanin johtamien yhteiskoulujen uskonnon ja maantieteen opettajana muiden toimiensa ohella yli 20 vuoden ajan.

Naisasian lipunkantajat

Niin Alli Nissinen kuin Lucina Hagman kannattivat varauksettomasti koulumaailman uutuutta: yhteiskouluaatetta. Perinteisesti pojat oli lähetetty jo varhaisessa vaiheessa kouluun, kun taas tytöt olivat jääneet kotiin äitinsä kasvatettavaksi, tarkoituksena koulia heistä kodinhoitajia. Lisäksi erillisten tyttökoulujen opetusohjelmat olivat kevyempiä ja vähemmän teoreettisia kuin poikakoulujen.

Nissisen ja Hagmanin mielestä erilliskasvatus johti naisten ja miesten maailmojen eriytymiseen. He perustelivat yhteiskoulujen olevan välttämättömiä, jotta kaikki lapset saisivat samanlaiset lähtökohdat elämälleen. Kasvatus ja koulutus olivat ne välineet, jotka takasivat naisille keinon tulla itsenäisiksi ja hyödyllisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Koulutuksen avulla he itsekin olivat päässeet yhteiskunnallisesti merkittäviksi vaikuttajiksi.

Naisasian ajaminen eduskunnassa

Naisasialiikkeen mukaan yhteiskunnan lait ja instituutiot olivat muovautuneet yksipuolisiksi ja naisia sortaviksi, koska naiset eivät olleet aiemmin päässeet päättämään yhteisistä asioista ja laeista. Naisilla oli samat velvollisuudet kuin miehillä, kuten veronmaksu, mutta ei samoja oikeuksia koulutukseen, virkoihin ja vapaaseen ammatinharjoittamiseen.

Nuorsuomalaisista naisedustajista Lucina Hagman oli radikaalimpi naisasian edistäjä kuin Alli Nissinen. Hagman kirjoitti muun muassa naisille yhteisen vaaliohjelman ja toivoi, että naiset asettuisivat yhdessä rintamassa perinteisen puoluepolitiikan yläpuolelle. Hagmanin mukaan naiset toisivat politiikkaan ”korkeampaa moraalialia ja äidillisiä ihanteita”.

Vaikka puoluerajat ylittävä naisehdokkaiden vaalilista ei koskaan saanut laajempaa kannatusta, eduskunnassa toimineet naiskansanedustajat omaksuivat jotakuinkin yhtenäisen poliittisen linjan. Kotona hoito- ja huoltotehtävistä vastanneet naiset ottivat kontolleen myös yhteiskunnassa vastaavat tehtävät: ”yhteisen kodin” eli yhteiskunnan hoivavastuun.

Hyväntekeväisyysjärjestöissä toimiessaan naiset olivat perustaneet köyhäinkouluja ja lastenkoteja ja jakaneet avustuksia köyhille. Eduskunnassa naiskansanedustajat keskittyivät aloitteissaan sekä naisten aseman parantamiseen että huono-osaisten oikeuksien turvaamiseen. Vähitellen naisten hyväntekeväisyysjärjestöjen aloittamat toiminnot liitettiin osaksi kunnallista tai valtiollista lastenhuoltoa ja köyhäinhoitoa.

Ensimmäiset naisedustajat loivat samalla epävirallisen jakolinjan politiikanlohkojen välille: naisille ja miehille kuuluivat eri politiikan sektorit. Naiset ottivat erikoisalakseen perhe-, lapsi-, kasvatus- ja sosiaalipolitiikan, kun taas miehet keskittyivät kovaan politiikkaan, kuten talous-, pankki- ja liikenneasioihin. Tämä poliittinen ja yhteiskunnallinen työnjako näkyy osittain vielä nykyäänkin.

Alli Nissinen kuvasi edustajien keskinäisiä suhteita tuona aikana näin:

”Millaisia ovat eduskunnan miehet olleet meitä naisia kohtaan? He ovat olleet kelpo tovereita, joiden kanssa on hyvä työskennellä. En ole huomannut minkäänlaista sukupuolemmen ylenkatsetta tai ajatustapojemme halveksumista miehisten tovereittemme puolelta. Mitä naisten esiintymiseen eduskunnassa tulee, ovat naiset koettaneet olla niin vaiteliaita ja harvasanaisia kuin on mahdollista olla. Tähän on meidät pakottanutkin tavattoman suuri puheiden tulva tällä eduskunnan ensimmäisellä istuntokaudella.”

Alli Nissisen työ eduskunnassa

Valtiopäivillä Alli Nissinen oli opettaja, joka vaati kansakoulunopettajille sukupuolesta riippumatta samaa palkkaa – sellaista jolla voi kasvatustehtävänsä hyvin suorittaa. Nissinen oli myös tyypillinen naisedustaja, joka toimi naisten, lasten ja huono-osaisten aseman parantamiseksi.

Alli Nissinen oli kaksivuotisen eduskuntakautensa aikana lakivaliokunnan jäsenenä, anomusvaliokunnan varajäsenenä sekä työväenasiainvaliokunnan varajäsenenä. Ystävät ja puoluetoverit Alli Nissinen ja Lucina Hagman tekivät eduskunnassa yhteistyötä laatien yhteisiä aloitteita ja tukien toistensa aloitteita.

Millaisia aloitteita Alli Nissinen sitten teki? Yksi hänen ensimmäisistä aloitteistaan koski seksuaalirikoksia alaikäisiä tyttöjä kohtaan. Rikoslaisilla tällaisten ”siveellisyyserikosten” rangaistukset oli porrastettu uhrin iän mukaan. Kovin rangaistus oli alle 12-vuotiaan, sitten 15-vuotiaan ja pienin rangaistus 17-vuotiaan tytön raiskauksesta. Alle 17-vuotiaan raiskauksesta saattoi selvitä vain pienillä sakoilla. Ehtona rangaistuksen langettamiseksi oli myös, että uhri oli neitsyt. Muussa tapauksessa raiskauksesta ei saanut minkäänlaista rangaistusta.

Nissisen ja muiden aloitteen allekirjoittajien tavoitteena oli poistaa laista tämä vaatimus uhrin neitsyydestä ja lisätä rangaistusten ankaruutta kautta linjan. Muun muassa eduskunnan lukuisten hajottamisten vuoksi asia eteni kovin hitaasti. Alli Nissinen joutui tekemään saman aloitteen kolmesti: kesäkuussa 1907, helmikuussa 1908 ja vielä elokuussa 1908.

Toinen Alli Nissisen tekemä naisten ja lasten asioiden edistämiseen pyrkinyt aloite koski aviottomien lasten oikeudellisen aseman parantamista. Koulutuspolitiikan puolella Nissinen puolestaan teki aloitteen siitä, että valtio tukisi yhteiskouluja pidemmäksi ajaksi myönnettyillä avustuksilla ja muuttaisi myös valtion oppilaitokset yhteiskouluiksi.

Alli Nissinen oli myös vaalipiirinsä puolestapuhuja: hän teki muun muassa aloitteen Iisalmen yksityisomisteisen, kahdeksanluokkaisen suomenkielisen yhteiskoulun ottamisesta valtion haltuun. Aloitteessa perustellaan ehdotusta näin:

”Koulun oppilasluku on vuosi vuodelta melkoisesti kasvanut ja koulun ylläpitämiseksi vaadittavat kustannukset luonnollisesti sitä mukaa lisääntyneet. Koska kysymyksessä oleva Iisalmen Suomalainen Yhteiskoulu täyttää tärkeän sivistystarpeen Pohjois-Savossa, valtion ylläpitämää Yliopistoon johtavaa oppilaitosta kun ei ole Kuopiota lähempänä, ja valtion velvollisuutena on pidettävä tämän sivistystarpeen tyydyttäminen, saamme kunnioittaen pyytää Eduskuntaa yhtymään alamaiseen anomukseen, että Iisalmen 8-luokkainen Suomalainen Yhteiskoulu otettaisiin valtion huostaan.”

Elämäntehtävänä kansanvalistus

Alli Nissinen valittiin Kuopion läänin läntisestä vaalipiiristä kansanedustajaksi kolme kertaa peräkkäin, mutta eduskunnan toistuvien hajotusten takia hänen edustajanuransa jäin vain parin vuoden mittaiseksi, lähinnä episodiksi verrattuna hänen muihin sitoumuksiinsa.

Kaksivuotisen kansanedustajuuden jälkeen Alli Nissinen keskittyi opettajan ja koulujohtajan toimiinsa, Martta-yhdistyksen johtamiseen, Emäntälehdessä päätoimittamiseen sekä tuotteliaaseen kirjailijan uraansa. Kansanvalistus oli ehdottomasti Alli Nissisen elämäntehtävä.

Alli Nissinen korosti kirjoituksissaan napakkaa taloudenpitoa ja vastuullista lastenkasvatusta, mutta myös vieraan vallanpitäjän taholta uhkaavaa kansallista vaaraa. Varmin, vahvin ja vakuuttavin ase

vaaran torjumiseksi oli yleisen sivistystason nostaminen ja sen seurauksena koko kansan itsetunnon herääminen.

Taloudellisen nousun perustana oli ahkeruus, yritteliäisyys ja työn kunnioittaminen, sillä niistä versoi yksilön ja yhteiskunnan jokapäiväinen hyvä. ”Ole valpas! Älä unohda kitkemistä!” oli Nissisen päätoimittaman Emäntälehdessä ohje sekä pellon että hengen viljelyyn. Nämä Alli Nissisen elämänohjeet pätevät hyvin vielä nykyäänkin.